

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudců Michala Bartoně a Zdeňka Kühna (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatele nezl. **A. A. (jedná se o pseudonym)**, zastoupeného zákonnými zástupci, B. B. (jedná se o pseudonym) a C. C. (jedná se o pseudonym), zastoupeného JUDr. Marcelou Kleinbauerovou, advokátkou, sídlem náměstí I. P. Pavlova 1785/3, Praha 2 – Nové Město, směřující proti jinému zásahu spočívajícímu v odepření nahlédnutí do spisu právní zástupkyni stěžovatele a v odepření její účasti při úkonech v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let vedené pod sp. zn. KRPS-28564/TČ-2025-011471-KNC, za účasti **Krajského státního zastupitelství v Praze, Okresního státního zastupitelství Praha-východ a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Územního odboru Praha venkov-jih, Oddělení obecné kriminality**, jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I.
Podstata věci

1. Ústavní soud se poprvé komplexněji vyjadřuje k právům z důvodu věku trestně neodpovědných dětí, které spáchaly tzv. čin jinak trestný. Ústavní soud vysvětluje ústavněprávní význam řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činech jinak trestných a význam právního zastoupení trestně neodpovědných dětí v těchto řízeních včetně práva právního zástupce nahlížet do spisu a účastnit se úkonů, jejichž výsledek lze užít jako důkaz v řízení před soudem pro mládež.

II.
Popis věci a její procesní vývoj

2. Tehdy ještě ani ne patnáctiletý stěžovatel měl navázat kontakt s jedenáctiletou dívkou, kterou údajně přiměl k výrobě dětské pornografie. To vše se mělo odehrát v aplikaci Snapchat, kde uživatelé sdílí fotografie či krátká několikasekundová videa. Tato věc ale byla odložena (3. 2. 2025), neboť nebyla stěžovateli prokázána (§ 159a odst. 5 trestního řádu ve spojení § 89a odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Nicméně se zjistilo, že stěžovatel nejméně čtyřikrát rozeslal videa s dětskou pornografií přes sociální síť Snapchat a Instagram. Právě pro toto jednání se s ním vedlo řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Policejní orgán uzavřel, že toto protiprávní jednání je činem jinak trestným (výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 3 trestního zákoníku) a že ho spáchal právě stěžovatel. Protože nebyl v době činu trestně odpovědný (později během řízení dosáhl patnácti let), byla mu ustanovena právní zástupkyně (§ 89d zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Té však policie neumožnila, aby nahlédla do spisu a aby

se účastnila podání vysvětlení rodiči stěžovatele (právě o tyto dva úkony jde v nynější ústavní stížnosti).

3. Policejní orgán prověřování stěžovatele ukončil tak, že věc dne 3. 7. 2025 odložil, neboť trestní stíhání proti osobám mladším patnácti let je nepřijatelné [§ 159a odst. 2 a § 11 odst. 1 písm. d) trestního řádu ve spojení s § 89a odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže]. Stejněho dne policejní orgán vyrozuměl právní zástupkyni o možnosti nahlédnout do spisu. Okresní státní zastupitelství následně zvažovalo, zda je namístě podat návrh na uložení opatření. Uzavřelo, že nikoli [§ 89j odst. 1 písm. a) zákona o soudnictví ve věcech mládeže]. Přestože čin jinak trestný byl závažný, řízení splnilo svůj účel, stěžovatel v následujících dvou letech od spáchání činu jinak trestného nebyl prověřován pro jinou trestní věc.

4. Stěžovatel ještě před uzavřením celé věci nesouhlasil s postupem policie, která neumožnila právní zástupkyni nahlédnout do spisu a účastnit se podání vysvětlení rodičů. Proto se obrátil na okresní státní zastupitelství, které požádal, aby odstranilo vady v postupu policejního orgánu (§ 157a trestního řádu). Okresní státní zastupitelství uzavřelo, že policie nepochybila (vyrozumění ze dne 23. 4. 2025). Děti mladší patnácti let nemají na rozdíl od osob jiných (mladistvých a dospělých) přístup ke spisovému materiálu, § 65 trestního řádu se o nich vůbec nezmiňuje. Jelikož nelze proti této skupině osob vést trestní stíhání, nemohou stěžovatel ani jeho právní zástupkyně nahlížet do spisu. Takové právo nemá v prověřovací fázi přípravného řízení ani trestně odpovědný mladistvý. Státní zastupitelství k tomu doplnilo, že smyslem řízení ve věcech mládeže není trestat, ale vychovávat. To vyžaduje rychlou a adekvátní odpověď, aby se neopakovala protiprávní činnost a vytvořily se podmínky pro duševní a společenský rozvoj dítěte. Stěžovatel ještě nevypovídal (resp. odmítl vypovídat), proto je vhodné, aby se k věci vyjádřil bez větší přípravy. Krom toho okresní státní zastupitelství označilo za správné, pokud policie odepřela právní zástupkyni účast na úkonech v prověřování. V této fázi řízení se totiž neprovádí *vyšetřovací*, ale *prověřovací* úkony. Smyslem právního zastoupení dětí je právní pomoc, stěžovatel proto nemůže mít víc práv než trestně odpovědná osoba. Právní zástupkyně by měla rovněž přispět k výchově stěžovatele; je to její povinnost.

5. Stěžovatel se poté obrátil na Krajské státní zastupitelství v Praze s podnětem k výkonu dohledu (§ 12d zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství). Krajské státní zastupitelství v obecné rovině souhlasilo se stěžovatelem, že ani policie, ani okresní státní zastupitelství neřekly, proč právní zástupkyně nemůže nahlížet do spisu. Přesto nepřijalo žádné opatření. V době žádosti o nahlížení do spisu totiž nebyla důkazní situace ustálená. Věc byla na samotném počátku. Proto odepření možnosti nahlédnout do spisu bylo opodstatněné. Krajské státní zastupitelství se neztotožnilo s argumentem, že lze přiměřeně použít § 165 trestního řádu, neboť v objasňovací fázi řízení se zatím shromažďují podklady. Účast právního zástupce je možná jen u těch úkonů, u kterých je přítomen nezletilý mladší patnácti let, např. výslechy, konfrontace atd. (vyrozumění ze dne 14. 5. 2025).

III.

Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti nesouhlasí s postupem policejního orgánu a závěry obou státních zastupitelství. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže jasně říká, že právní zástupce dítěte mladšího patnácti let je oprávněn nahlížet do spisu ve stejném rozsahu jako obhájce mladistvého, a to již v objasňovací fázi. Pokud orgány veřejné moci znemožní právní zástupkyni stěžovatele nahlédnout do spisu, stěžovatel nemůže účinně hájit svá práva.

Ustanovení § 65 trestního řádu neobsahuje žádnou zmínku o tom, že obviněný může nahlédnout do spisu až v okamžiku zahájení trestního stíhání. Toto ustanovení sice nemluví o dítěti mladším patnácti let, to jej ale nevyklučuje z možnosti nahlédnout do spisu. Stěžovatel nemůže být stavěn do horšího postavení než trestně odpovědný mladistvý. Aby se stěžovatel mohl přiměřeně připravit, potřebuje nahlížet do spisu. To souvisí s právem být slyšen podle čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

7. Právní zástupkyně stěžovatele se může zúčastnit všech úkonů, lhostejno, zda je dítě mladší patnácti let při jejich provádění přítomno, či nikoli. To potvrzuje samotný text zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Proto se právní zástupkyně může účastnit též podání vysvětlení rodiči stěžovatele.

8. Smyslem novely zákona o soudnictví ve věcech mládeže bylo posílit práva dětí v tomto druhu řízení. Tato skupina je zranitelná, proto vyžaduje vyšší stupeň ochrany než jiní. Není přípustné úroveň ochrany zhoršovat oproti trestně odpovědným osobám. Česká republika byla v minulosti terčem kritiky, že nedostatečně chrání práva dětí, pokud jsou podezřelé z trestné činnosti. Děti musí mít přinejmenším stejná procesní práva jako trestně odpovědné osoby. Role právního zástupce v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let není jen formální. Jeho rolí je řádně a kvalifikovaně hájit práva dítěte již ve fázi objasňovací, tj. od samého začátku řízení. Pokud orgány veřejné moci odepřou právnímu zástupci nahlížení do spisu, porušují tím stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Stěžovatel odmítá, že by ho právní zástupkyně měla jakkoli vychovávat. Postup orgánů veřejné moci je neústavní, neboť obchází text zákona a otevírá prostor pro svévoli.

IV.

Shrnutí řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud si vyžádal spis a vyjádření k ústavní stížnosti.

10. **Policejní orgán** odkázal na výčet osob uvedených v § 65 trestního řádu. Ten se ani slovem nezmiňuje o dítěti mladším patnácti let (tj. o podezřelém), a proto nemohl stěžovatel ani jeho právní zástupkyně nahlédnout do spisu. Dítě mladší patnácti let není obviněným, není účastníkem trestního řízení. Účelem řízení ve věcech dětí mladších patnácti let není obvinít ani potrestat dítě, ale odpovídajícím způsobem reagovat na protiprávní činy, předcházet jejich páchání a vychovávat děti. Naopak proti mladistvým lze zahájit trestní stíhání, díky čemuž mají postavení obviněných a mohou od okamžiku zahájení trestního stíhání nahlížet do spisu. I když policejní orgán nevyhověl žádosti právní zástupkyně o nahlížení do spisu, později, když skončila tzv. objasňovací fáze, jí to umožnil. Policejní orgán nepřizval právní zástupkyni k podání vysvětlení rodičů, neboť právní zástupkyně v tomto řízení hájí nejlepší zájem dítěte, nikoli jeho rodičů.

11. **Okresní státní zastupitelství** uvádí, že děti mladší patnácti let nemají – na rozdíl od mladistvých či dospělých obviněných – právo nahlížet do spisu už v průběhu řízení. Trestní řád přiznává toto právo až obviněným, tedy až v okamžiku zahájení trestního stíhání. Podezřelí proto nemohou nahlížet do spisu. Protože nelze zahájit trestní stíhání proti dětem mladším patnácti let, mají vždy postavení *podezřelých*. Děti a jejich právní zástupci jsou proto vyloučeni z možnosti nahlížet do spisu. Cílem nynějšího řízení bylo výchovně působit na dítě mladší patnácti let, nikoli jej potrestat. Podle okresního státního zastupitelství *„je vhodné, aby se nezletilý nejprve vyjádřil ke skutku tak, jak ho vnímal svými smysly, spontánně bez hlubší přípravy na to, jak konkrétně má ve věci vypovídat. Cílem je zjistit stav věci včetně náhledu nezletilého na prověřovaný skutek*

a nikoli získat předem naučené odpovědi“. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let není trestním řízením, směřuje k nápravě dětí a předcházení protiprávní činnosti do budoucna.

12. Ani obhájce mladistvých se nemůže zúčastnit trestních úkonů v prověřovací fázi přípravného řízení, neboť se v něm neprovádí vyšetřovací úkony. Stěžovatel nemůže mít více práv než dospělý podezřelý. Smyslem a účelem řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je rychle a odpovídajícím způsobem reagovat na činy jinak trestné, zabránit jejich dalšímu páchání a vytvořit podmínky pro příznivý vývoj dětí. Podstata řízení leží ve výchově dětí. Krajské státní zastupitelství závěrem říká, proč nenavrhlolo uložení opatření. Od doby spáchání činu jinak trestného uběhla delší doba, stěžovatel se opakovaně dostavil před policejní orgán, orgán sociálně-právní ochrany dětí jej sledoval a nevede se proti němu žádné jiné řízení. Účel zákona tak byl splněn, stěžovatel si snad uvědomil závažnost svého jednání.

13. **Krajské státní zastupitelství** shodně zdůraznilo, že nelze zahájit trestní stíhání proti dětem mladším patnácti let. Protože mají postavení podezřelých, nemohou děti ani jejich právní zástupci nahlížet do spisu. Ani mladistvý obviněný nemůže v prověřovací fázi nahlížet do spisu. Cílem řízení je výchovně působit na trestně neodpovědné děti. Je vhodné, aby děti vypovídaly bez větší přípravy. Děti nemohou mít více práv než dospělí podezřelí. Důkazní situace nebyla ve věci jednoznačná a bylo nutné opatřit další důkazy. Proto nebylo možné vyhovět žádosti o nahlížení do spisu. V objasňovací fázi se shromažďují důkazy. Účast právní zástupkyně na jiných úkonech, kde není přítomno dítě, nemá opodstatnění.

14. Ústavní soud si vyžádal též stanovisko **nejvyšší státní zástupkyně**. Její argumentaci lze seskupit do dvou hlavních okruhů. První se vyjadřuje k povaze řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, druhý k rozsahu práva na právní pomoc v tomto řízení, včetně práva nahlížet do spisu a přítomnosti právního zástupce během úkonů.

15. *Zaprvé*, řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je svou povahou vždy řízením civilním. Základním cílem není prokázat dítěti vinu, ale přijmout taková opatření, která zajistí jeho řádnou výchovu a příznivý vývoj. Toto řízení není trestním řízením, ale zvláštním druhem nesporného civilního řízení, byť vykazuje určité kvazitrestní prvky. Proti dětem mladším patnácti let nelze vůbec zahájit trestní řízení. Po novele zákona o soudnictví ve věcech mládeže se řízení ve věcech dětí mladších patnácti let člení do tří fází (*objasňovací, návrhová, soudní*). Každá má vlastní postup, sleduje vlastní, avšak provázaný účel a řídí se příslušnými procesními předpisy. Hlavním účelem řízení je výchovně působení a předcházení páchání další protiprávní činnosti. To vysvětluje, proč nejde o trestní řízení.

16. V této věci se nemá podle nejvyšší státní zástupkyně použít trestní větev čl. 6 Úmluvy. České právo formálně nekvalifikuje protiprávní jednání dětí, která naplňují znaky trestního (soudního) deliktu, jako trestné činy. Okresní státní zastupitelství tu nenavrhlolo uložení opatření; věc tedy skončila již v návrhovém řízení. I kdyby takový návrh podalo, věc by se řešila v civilním řízení. To odpovídá požadavku zakotvenému v čl. 40 odst. 3 písm. b) Úmluvy o právech dítěte (zacházení s dětmi bez užití trestněprávní soudní procedury). Pokud by se na sporné řízení hledělo jako řízení o trestním obvinění, setřel by se rozdíl mezi klasickým trestním řízením proti dospělým a řízením proti trestně neodpovědným dětem. I kdyby se stěžovateli uložilo některé z opatření, nepůjde o opatření omezující jeho osobní svobodu. Ochranné léčení ani ochrannou výchovu uložit nelze, neboť nebyly naplněny zákonné podmínky. Ve věci *Blokhin proti Rusku* (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 3. 2016, č. 47152/06) ESLP aplikoval trestní větev čl. 6 Úmluvy právě proto, že ruské orgány užily opatření, jež mělo trestní povahu. Zda řízení ve věcech dětí mladších patnácti let má trestní

povahu, závisí na *druhu a stupni závažnosti brozící sankce*. Protože stěžovateli nehrozila žádná závažná sankce, nešlo o řízení o trestním obvinění.

17. *Zadruhé*, současná úprava právního zastoupení reagovala na rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci *International Commission of Jurist (ICJ) proti České republice* (rozhodnutí ze dne 20. 10. 2020, č. 148/2017). Dřívější česká právní úprava trestně neodpovědným dětem dostatečně nezaručovala právo na právní pomoc. Orgány veřejné moci proto musí dětem mladším patnácti let zajistit pomoc právním zástupcem. Jeho role je ovšem odlišná, než jakou zastává obhájce v řízení trestním. Právní zástupce především hájí nejlepší zájem dítěte. Obsahově jde o širší pojem než právo na obhajobu. Je nesprávné směřovat právo na zastoupení s právem na obhajobu. Obě řízení mají odlišný účel a jejich účastníci mají jiná práva. Smysl a účel řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je náležitě zjišťovat skutkový stav věci tak, aby se přijalo opatření v nejlepším zájmu dítěte. Přesto nejvyšší státní zástupkyně uvádí, že se alespoň přiměřeně použijí požadavky práva na obhajobu.

18. K postupu ve vztahu k oběma úkonům (nahlížení do spisu a účast na podání vysvětlení) pak nejvyšší státní zástupkyně uvedla následující. Zaprvé, právní zástupce trestně neodpovědného dítěte má podobné postavení jako obhájce (trestně odpovědného) podezřelého mladistvého. Může tedy v zastoupení dětí nahlížet do spisu. Ovšem toto právo lze ze závažných důvodů omezit. Tak se v této věci i stalo. Zadruhé, právní zástupkyně byla přítomna, když stěžovatel podával vysvětlení. Právní zástupkyně mohla být přítomna i u těch úkonů, které nutně nevyžadují přítomnost dítěte mladšího patnácti let (např. při podání vysvětlení rodiči stěžovatele, neboť je lze číst jako důkaz v řízení před soudem pro mládež). Přestože policejní orgán upřel právní zástupkyni účast na výslechu rodičů, není tu žádný zásah do základního práva, neboť tato vada je zhojitelná v další fázi řízení (pokud k ní dojde).

19. Nejvyšší státní zástupkyně na závěr uvedla, že tato věc nedospěla do soudní fáze, tj. nebyl podán návrh na uložení opatření, případný zásah Ústavního soudu by byl jen formální. Ústavní pořádek nikde neuvádí, že Ústavní soud může rozhodovat jen akademickými výroky. I kdyby ano, porušení základních práv musí být aktuální a trvajících. V nynějším případě by takový výrok byl bez praktického významu; stěžovatelova situace by se nijak nezměnila.

20. Ústavní soud přeposlal všechna vyjádření i stanovisko stěžovateli i všem účastníkům řízení, žádná další vyjádření již neobdržel.

21. Ve věci není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V.

Posouzení ústavní stížnosti

22. Ústavní soud nejprve vysvětlí ústavněprávní význam a povahu řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, které vzhledem k věku nejsou trestně odpovědné (část **V. A.**). Dále vysvětlí význam právního zastoupení trestně neodpovědných dětí (část **V. B.**). Poté posoudí, zda orgány veřejné moci porušily stěžovatelova základní práva, pokud jeho právní zástupkyni neumožnily nahlížet do spisu a neumožnily jí účast při podání vysvětlení stěžovatelovými rodiči (část **V. C.**).

V. A. K povaze řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

23. Ústavní soud se ztotožňuje s vnímáním „spravedlnosti vstřícné k dětem“ (*child-friendly justice*), která zaručuje respektování a účinné uplatňování všech práv dětí na nejvyšší dosažitelné úrovni, s náležitým přihlédnutím k úrovni zralosti a chápání dítěte a okolnostem případu. Jde zejména o justiční systémy, které jsou „*dostupné, přiměřené věku, rychlé, pečlivé, přizpůsobené potřebám a právům dítěte, respektující práva dítěte, včetně práva na řádný proces, na účast v řízení a porozumění jeho podstatě, na respektování soukromého a rodinného života a na integritu a důstojnost.*“ (Rada Evropy, *Guidelines on child-friendly justice*, 17. 11. 2010, část II. C.).

24. Děti, které nedosáhly věku patnácti let, nejsou podle české úpravy trestně odpovědné (§ 25 trestního zákoníku). Pokud se trestně neodpovědné děti dopustí protiprávního jednání, které by u jiných osob bylo trestné, nejde o trestný čin, ale o *čin jinak trestný*. Takový čin orgány veřejné moci neřeší v trestním řízení, ale v *řízení ve věcech dětí mladších patnácti let* (část první hlava III zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

25. Jde o jeden z projevů spravedlnosti vstřícné k dětem. Trestná činnost páchaná dětmi se, pokud možno, řeší odděleně od klasického systému trestní justice. Tento požadavek má svůj předobraz v čl. 40 Úmluvy o právech dítěte. Děti by neměly být vystaveny formalizovanému trestnímu řízení, pro nějž je charakteristické potrestání pachatele. Naopak je třeba na ně působit způsobem, který umožňuje jejich začlenění do společnosti a ctí jejich práva. Tento přístup brání stigmatizaci a vzniku trestněprávně relevantních záznamů, přináší také dobré výsledky pro děti a ukázal se jako nákladově efektivní (Výbor pro práva dětí. *General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system*. 18. 9. 2019. [CRC/C/GC/24](#), bod 15).

26. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let proto klade důraz na rychlou a odpovídající reakci na protiprávní činnost dětí, aby se již v budoucnu neopakovala a aby se vytvořily příznivé podmínky pro zdravý duševní a sociální rozvoj dítěte. Orgány veřejné moci především zjišťují a řeší příčinu, proč se děti dopustily závažného jednání. Řízení pozůstává z *fáze objasňovací*, kde se zjišťuje, zda šlo o čin jinak trestný a zda se jej dopustilo trestně neodpovědné dítě mladší patnácti let. V *návrhové fázi* státní zastupitelství s působností v netrestních věcech posuzuje, zda je nezbytné podat návrh soudu pro mládež na uložení opatření. Ve *fázi soudní* (dojde-li k ní) řeší soud pro mládež k návrhu státního zastupitelství uložení opatření. Přijímaná opatření (§ 93 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) nesměřují ke způsobení újmy, ale k odstranění zdroje závažného jednání tak, aby děti mohly dále vyrůstat v příznivém prostředí a začlenit se do společnosti. Cíl tohoto řízení je tedy dvojitý: výchovně na děti působit a chránit je před škodlivými vlivy (Šámal, P. – Sotolář, A. Komentář k § 89: Šámal, P. – Válková, H. – Sotolář, A. – Šámalová, M. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 1317).

27. Doktrína i judikatura je za jedno v tom, že řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je svébytným civilním řízením nesporným. Proto se trestně neodpovědné děti nemohou dovolávat práva na obhajobu. Důvodem je, že nejsou trestně odpovědné, nelze proti nim vést trestní řízení (v doktríně např. Šámalová, M. Dítě mladší patnácti let a zajištění jeho práv. *Státní zastupitelství*, č. 3/2013, s. 17–19; v judikatuře srov. např. usnesení ze dne 29. 11. 2017 sp. zn. 8 Tdo 1036/2017, č. 47/2018 Sb. rozh. tr., body 16–19 a bod 23).

28. Ani členění řízení do jednotlivých fází (stádií) nic nemění na jeho civilní povaze, ač se v první fázi přiměřeně použije trestní řád (srov. § 89 a § 89a zákona o soudnictví ve věcech mládeže; k tomu Trtková, M. Justice přátelská k dětským pachatelům – realita nebo budoucnost? *Trestněprávní revue*, č. 1/2024, s. 25 a násl.).

29. Formálně podle *českého* práva tedy není řízení ve věcech dětí mladších patnácti let trestním řízením. To však bez dalšího neznamená, že nejde o řízení o *trestním obvinění* podle čl. 6 Úmluvy. Judikatura ESLP tento pojem vykládá autonomně, k čemuž vytvořila tři kritéria: zaprvé, klasifikace podle vnitrostátního práva, zadruhé, povaha deliktu, zatřetí, stupeň závažnosti hrozící sankce. *První* kritérium zkoumá, jak vnitrostátní právo hledí na konkrétní delikt či řízení. Pokud jej považuje za trestní delikt, resp. za trestní řízení, použije se trestní větev čl. 6 Úmluvy. *Druhé* kritérium se zabývá skutečnou povahou deliktu. Zohledňuje se například, zda adresáty té či oné právní normy jsou všichni či jen druhově vymezený okruh osob (např. vojáci, exekutoři atd.), zda účel sankce je alespoň zčásti preventivně-represivní či ryze reparační atd. *Třetí* kritérium pak obrací pozornost na sankci, posuzuje se, zda hrozí sankce, která svou povahou v zásadě náleží do trestní sféry (rozsudek pléna ESLP ze dne 8. 6. 1976 *Engel a ostatní*, č. 5100/71 a další, nověji rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 1. 6. 2023 *Grosam proti České republice*, č. 19750/13, § 113).

30. Pokud stát nepovažuje řízení za trestní, otevírá se prostor pro užití zbývajících dvou kritérií. Druhé a třetí kritérium jsou v postavení alternativním, nikoli nezbytně kumulativním. To, že delikt nelze postihnout trestem odnětí svobody, není sama o sobě rozhodné pro účely posouzení použitelnosti trestněprávní složky článku 6 Úmluvy. I relativně nízká závažnost hrozící sankce nemůže zbavit určitý delikt jeho z podstaty trestní povahy. Tím není vyloučena možnost kumulativního náhledu na tato kritéria, pokud jejich samostatné posouzení neumožňuje učinit jednoznačný závěr o existenci trestního obvinění (opět *Grosam proti České republice*, § 113, přehledně v české doktríně Kmec, J. Komentář k čl. 6: Kmec, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 743-751).

31. Je třeba souhlasit se stanoviskem nejvyšší státní zástupkyně (bod 16 shora), že důležitá bude povaha opatření ukládaných podle § 93 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V roce 2016 se ESLP poprvé rozsáhleji vyjádřil k řízení, které se vede proti trestně neodpovědným dětem (šlo o dítě dlouhodobě páchající závažnou trestnou činností, naposledy vydírání; ruské orgány umístily dítě na 30 dnů do centra dočasného zadržení pro nezletilé delikventy). Byť podle vnitrostátního práva nešlo o řízení trestní (první „engelovské“ kritérium), spáchaný delikt měl nepochybně *trestní* povahu (druhé kritérium). Největší pozornost věnoval velký senát ESLP třetímu kritériu. Umístění v centru bylo zbavením osobní svobody, proto vzniká domněnka, že řízení bylo trestním řízením ve smyslu článku 6 Úmluvy. Tuto domněnku lze vyvrátit toliko za zcela výjimečných okolností a pouze tehdy, pokud zbavení svobody nelze vzhledem ke své povaze, trvání či způsobu realizace považovat za opatření „působící značnou újmu“ (rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 23. 3. 2016 *Blokhin proti Rusku*, č. 47152/06, § 179).

32. Česká koncepce činu jinak trestného je zastřešujícím pojmem pro čin, který by za jiných okolností byl trestným činem, avšak kvůli věku dítěte jím není. Účelem zákona o soudnictví ve věcech mládeže je vyhnout se stigmatizaci trestně neodpovědných dětí, které spáchaly čin jinak trestný. Právo s řízením nenakládá jako s řízením trestním, právě naopak, což odpovídá požadavkům ústavního pořádku (zejm. v bodě 25 shora zmíněné Úmluvy o právech dítěte).

33. Pokud jde o povahu sankce za čin jinak trestný, pak účelem opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je výchovně působit na trestně neodpovědné děti, chránit je před škodlivými vlivy, zasadit se o jejich uplatnění v budoucnosti a předcházet páčání další společensky závadné činnosti. S výjimkou ochranné výchovy a ochranného léčení nehrozí trestně neodpovědným dětem omezení jejich osobní svobody. Případná aplikovatelnost čl. 6 odst. 1 Úmluvy tak závisí na tom, jaké opatření dítěti hrozí (srov. Šámal,

P. – Sotolář, A. Komentář k § 93: dílo cit. v bodě 26 shora, s. 1714 a 1725–1726; podobně rozhodnutí ESLP ze dne 25. 9. 2025 *Hlaváček proti České republice*, č. 21873/21, které v § 13 zdůraznilo, že na stěžovatele nebyla aplikovatelná ochranná výchova ani ochranné léčení).

34. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let proto zpravidla není řízením o trestním obvinění podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ledaže dítěti hrozí zbavení osobní svobody (srov. nález ze dne 17. 2. 2015 sp. zn. III. ÚS 916/13, bod 37, kde se v jiném kontextu uvádí, že řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je zvláštním druhem civilního řízení). O řízení o trestním obvinění podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy půjde typicky v případech těch nejzávažnějších činů jinak trestných, za něž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu (srov. § 93 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

35. Bylo by nerozumné, aby se na řízení s trestně neodpovědnými dětmi mechanicky a bez dalšího hledělo jako na řízení o trestním obvinění podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tím by se popíraly nejen cíle české zákonné úpravy, ale též požadavky ústavní. Ústavní pořádek nicméně zaručuje trestně neodpovědnému dítěti právo na ochranu u nezávislého a nestranného soudu a *ve stanovených případech u jiného orgánu* (čl. 36 odst. 1 Listiny), právo na právní pomoc *v řízení před jinými státními orgány*, a to od počátku řízení (čl. 37 odst. 2 Listiny), což je nutno vnímat v kontextu zvláštní ochrany dětí a mladistvých (čl. 32 odst. 1 Listiny).

V. B. K právu na právní pomoc v řízeních ve věcech dětí mladších patnácti let

36. Pokud trestně neodpovědné dítě zastupuje právní profesionál (advokát), označuje jej zákon (konzistentně s výše podanými úvahami) nikoli jako obhájce, ale jako právního zástupce (§ 89c až § 89h zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Právní doktrína zdůrazňuje, že posláni právního zástupce v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let není mechanicky srovnatelné s rolí obhájce v trestním řízení. Jako hlavní argument uvádí nejlepší zájem dítěte. Je v zájmu trestně neodpovědných dětí, aby právní zástupce svojí činností přispěl k jejich příznivému rozvoji, zejména aby se do budoucna vyvarovaly další závadové činnosti. Jinými slovy, právní zástupce má napomáhat dosažení účelu řízení (Šámalová, M. Komentář k § 89f: dílo cit. v bodě 26 shora, s. 1498–1500; dále Šámalová, M. Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce? *Trestněprávní revue*, č. 2/2015, s. 27 a násl.).

37. Současná úprava právního zastoupení je reakcí na rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ze dne 20. 10. 2020, *International Commission of Jurists (ICJ) proti České republice*, č. [148/2017](#). Výbor v roce 2020 České republice vytkl, že tehdejší zákon o soudnictví ve věcech dítěte neobsahoval potřebnou úpravu procesních práv, což bylo v rozporu s čl. 17 Evropské sociální charty (č. 14/2000 Sb. m. s.). Státy musí zajistit, aby trestně neodpovědné děti měly odpovídající úroveň ochrany procesních práv, která nesmí být *nižší či slabší*, než které se dostává dospělým. Přitom je lhostejné, jaké označení či jakou povahu má řízení podle vnitrostátního práva. Trestně neodpovědné děti nemusí kvůli své nezralosti vždy pochopit, jaký smysl a význam má řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, proč policejní orgány činí jednotlivé úkony atd. A právě proto děti potřebují právního profesionála, aby jim vše vysvětlil a zamezil případné újme pramenící z neznalosti právních předpisů či různých zákoutí řízení (rozhodnutí výboru, (§ 85 a § 86, § 93 až § 96).

38. Ústavní soud souhlasí s požadavkem na zajištění účinného práva na právní pomoc. Ač není rozhodnutí výboru pro Ústavní soud právně závazné, je to právě síla přesvědčivosti

výše uvedených argumentů, proč se k nim Ústavní soud hlásí. Jsou cenné pro výklad ústavně zaručeného práva na právní pomoc v řízeních, která se dotýkají trestně neodpovědných dětí.

39. Policejní orgány postupují v souladu s nejlepším zájmem dítěte, s ohledem na jejich věk, zranitelnost, úroveň vyspělosti a rozumové a emoční schopnosti. Dále musí přijmout taková opatření, která dětem pomohou, aby chápaly podstatu řízení včetně jeho průběhu a mohly se řízení skutečně účastnit. To vše již **v prvních okamžicích, kdy se dostanou do styku s těmito orgány**, obzvláště jsou-li poprvé vyslýchány. Děti nesmí být zbaveny důležitých procesních záruk jen proto, že řízení má povahu netrestního řízení chránícího práva dítěte. **Jakkoli je třeba trestně neodpovědné děti více chránit, nelze tím odůvodňovat snížení procesního standardu ochrany práv.** Nelze děti znevýhodňovat jen proto, že jsou dětmi.

40. K dětem je třeba přistupovat nad rámec procesních záruk zaručených dospělým. Tento přístup nevyplývá pouze z ústavních východisek vyložených výše, ale též přímo ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže (jak správně uvádí stěžovatel). Ustanovení § 89a odst. 1 tohoto zákona totiž kromě odkazu na přiměřené použití trestního řádu stanoví přiměřené použití některých ustanovení hlavy II zákona (trestní řízení vedené s mladistvými) na postup orgánů v objasňovací fázi řízení. Jde mimo jiné o požadavek na osobní a odborné předpoklady na práci s dětmi, spolupráci s relevantními orgány, způsob provádění úkonů, dbaní práv dítěte a zákonného zástupce nebo opatrovníka, rozsah zákazu zveřejňování, zjištění poměrů dítěte, vyšetření duševního stavu apod. Na řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je proto třeba aplikovat obecnou úpravu trestního řádu modifikovanou zvláštní úpravou stanovenou hlavou III zákona o soudnictví ve věcech mládeže a relevantními ustanoveními hlavy II tohoto zákona.

V. C. Aplikační část

41. Nynější věc nepokročila až do soudní fáze. Skončila již ve fázi návrhové, byť stěžovatel spáchal čin jinak trestný výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192 odst. 3 trestního zákoníku). Okresní státní zastupitelství nepodalo k příslušnému soudu pro mládež návrh na uložení opatření (§ 89i zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

42. V průběhu objasňovací fáze podle stěžovatele nastaly dva okamžiky, kdy policejní orgány porušily jeho právo na obhajobu. Policejní orgány podle stěžovatele, *zaprvé*, bezdůvodně odepřely jeho právní zástupkyni možnost nahlížet do spisu; *zadruhé*, neumožnily, aby se právní zástupkyně účastnila úkonu, kdy jeho rodiče podávali vysvětlení k věci.

(i) Právo nahlížet do spisu

43. Právo účastníka řízení nahlížet do spisu je nedílnou součástí práva na právní pomoc a vůbec práva na spravedlivý proces. Byť Listina se o nahlížení do spisu výslovně nezmiňuje, je toto právo nezbytným předpokladem pro výkon jiných ústavně zaručených práv. Bez potřebných informací se jednotlivec může stěžít vyjádřit k předmětu řízení, předložit protiargumenty apod.

44. Právo nahlížet do spisu je v detailech upraveno v rovině podústavní. Podle § 89f odst. 4 *in fine* zákona o soudnictví ve věcech mládeže právní zástupce trestně neodpovědného dítěte smí v objasňovací fázi řízení nahlížet do spisu *ve stejném rozsahu jako obhájce podezřelého mladistvého*. Je proto nejprve třeba vysvětlit, jaká jsou práva obhájce podezřelého mladistvého. Mladistvý musí mít obhájce již od okamžiku, kdy podává vysvětlení jako podezřelý nebo jsou proti němu jiným než utajovaným způsobem prováděny jiné úkony podle tohoto zákona

nebo trestního řádu (§ 42a odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Právní úprava tak vychází z *potřeby chránit práva mladistvých pachatelů více a dříve, než u dospělých pachatelů*. Proto je u mladistvých rozsah nutné obhajoby zakotven širěji, a *to již před okamžikem zahájení trestního stíhání* (usnesení NS ze dne 18. 6. 2009 sp. zn. 8 Tdo 583/2009, č. 3/2010 Sb. rozh. tr.).

45. V objasňovací fázi má právní zástupce trestně neodpovědného dítěte právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2 trestního řádu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí (viz analogicky stejná práva zákonného zástupce nebo opatrovníka mladistvého v § 43 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže; podobně Šámalová, M. komentář k § 89f: dílo cit. v bodě 26 shora, s. 1512; nebo komentář k témuž ustanovení Brucknerová, E. – Hrušáková, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2025, s. 302 a násl.; shodně nejvyšší státní zástupkyně cit. v bodě 18 shora).

46. Státní zástupce nebo policejní orgán může právo nahlédnout do spisů právnímu zástupci dítěte mladšího patnácti let *ze závažných důvodů* odeprít (což plyne z obecné úpravy § 65 odst. 2 trestního řádu). Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odeprél policejní orgán, je na žádost osoby, již se odeprění týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat. Ústavní soud již k právům obviněného (které se na věci trestně neodpovědných dětí s ohledem na shora podaný výklad uplatní obdobně, viz opět § 89a odst. 1 ve spojení s § 89f odst. 4 *in fine* zákona o soudnictví ve věcech mládeže) nahlížet do spisu uvedl, že omezení tohoto práva, i když je zákonem připuštěno, je třeba náležitě zdůvodnit (nález ze dne 23. 1. 2001 sp. zn. IV. ÚS 472/2000).

47. Pokud tedy mají právní zástupci trestně neodpovědných dětí právo nahlížet do spisu, orgány veřejné moci tíží argumentační břemeno vysvětlit, proč tu je závažný důvod pro odeprění tohoto práva.

48. V nynější věci **policejní orgán** bez dalšího odmítl stěžovatelovu žádost o nahlížení do spisu (neboť stěžovatel nebyl „*v této fázi řízení oprávněn nahlížet do tr. spisu.*“). **Okresní státní zastupitelství** (podobně jako policejní orgán nesprávně) argumentovalo, že dítě mladší patnácti let jako osoba podezřelá není ve výčtu osob oprávněných nahlížet do spisu, a proto nahlížet do spisu nemohou ani jeho právní zástupci. Doplnilo však, že smyslem a účelem řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je, aby se stěžovatel k věci vyjádřil bez větší přípravy; v této věci přitom ještě stěžovatel nevypovídal („*Vzhledem k tomu, že nezletilá osoba v dané věci nevypovídala, resp. odmítla vypovídat, je na policejním orgánu, jakou zvolí ‚taktiku‘, přičemž považují za vhodné, aby se nezletilý nejprve vyjádřil ke skutku tak, jak ho vnímal svými smysly, spontánně a bez hlubší přípravy na to, jak konkrétně má ve věci vypovídat.*“). **Krajské státní zastupitelství** dodalo, že důvodem pro odeprění bylo, že v době žádosti nebyla důkazní situace jednoznačná, prověřování bylo na úplném začátku.

49. Důvody pro odeprění nahlédnout do spisu lze tedy v minimální rovině poznat alespoň z vyrozumění obou státních zastupitelství. Nadto policejní orgán zanedlouho svou chybu napravil a právní zástupkyni nahlédnout do spisu umožnil. K porušení ústavně zaručených práv stěžovatele tedy v této situaci nedošlo.

(ii) *Právo požadovat, aby úkonům prováděných v objasňovací fázi byla přítomna právní zástupkyně*

50. Mezi stěžovatelem a účastníky řízení je dále sporné, zda se právní zástupkyně stěžovatele mohla účastnit podání vysvětlení stěžovatelovými rodiči. Okresní státní zastupitelství odmítá, aby trestně neodpovědné děti měly stejná práva či dokonce více práv než trestně odpovědní

obvinění. Obhájce dospělého obviněného se může zúčastnit jen vyšetřovacích úkonů, které se však v prověřovací fázi neuskutečňují (viz vyjádření okresního státního zastupitelství v bodě 11 shora). Krajské státní zastupitelství argumentuje, že v objasňovací fázi se toliko shromažďují podklady pro další postup ve věci. Ustanovení § 165 trestního řádu se proto nepoužije, jelikož se nevydává žádné usnesení o zahájení trestního stíhání. Přítomnost právního zástupce trestně neodpovědného dítěte je možná jen tam, kde se úkon provádí za přítomnosti dítěte (viz vyjádření krajského státního zastupitelství v bodě 13 shora).

51. Argumenty státních zastupitelství však neobstojí, nesouhlasí s nimi ostatně ani nejvyšší státní zástupkyně. Zákon mluví jasně. Právní zástupce dítěte mladšího patnácti let je v objasňovací fázi řízení oprávněn se zúčastnit *všech* úkonů, kterých by se mohl účastnit obhájce *podezřelého* mladistvého (§ 89f odst. 4 věta první část za středníkem zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Právní zástupce může již od zahájení objasňování být přítomen při úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v soudní fázi řízení. Přítomnost právního zástupce nelze podmiňovat současnou přítomností trestně neodpovědného dítěte, jak nesprávně uvádí krajské státní zastupitelství. Rozhodující je, zda výstup z provedeného úkonu je později důkazně použitelný. Pokud tedy právní zástupce oznámí, že se chce účastnit úkonu, policejní orgán mu musí včas sdělit, o jaký druh úkonu jde, kdy a kde se koná. Stejně musí postupovat tehdy, jde-li o úkon, který spočívá ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď (srov. Šámalová, cit. dílo v bodě 36, s. 1511–1512, podobně stanovisko nejvyšší státní zástupkyně, viz bod 18 shora).

52. Policejní orgán proto pochybil, pokud neumožnil právní zástupkyni stěžovatele, aby se účastnila podání vysvětlení stěžovatelovými rodiči. Státní zastupitelství rovněž pochybila, pokud takový postup policejního orgánu posvětila. Šlo totiž o úkony, jejichž výsledky mohly být bez pochyby použity jako důkaz. Tato vada však nemohla dosáhnout ústavní úrovně, neboť věc nedospěla do soudní fáze (a pokud by dospěla, poznatky z podání vysvětlení by nebyly z důvodu této vady proti stěžovateli procesně použitelné).

VI. Závěr

53. Nikoli každé porušení procesních práv automaticky znamená též porušení práv ústavně zaručených. Ústavní soud totiž posuzuje ústavní konformitu postupů orgánů veřejné moci ve spojitosti s řízením, o které šlo, tj. posuzuje řízení jako celek (srov. např. nálezy ze dne 24. 1. 2023 sp. zn. I. ÚS 3218/22, body 22 a 23).

54. Státní zastupitelství odůvodnila, proč bylo právní zástupkyni odepřeno právo nahlédnout do spisu, byť minimalisticky. Nadto o několik týdnů později, po skončení objasňovací fáze, policejní orgán právní zástupkyni do spisu umožnil nahlédnout.

55. Stejně tak nepřipuštění účasti právní zástupkyně na podání vysvětlení sice bylo v rozporu se zákonem, ovšem nemohlo se ve výsledku do stěžovatelových základních práv negativně promítnout. Pokud by totiž věc přešla do soudní fáze, nebyly by poznatky policejního orgánu z důvodu této vady procesně použitelné. Především však tato věc do soudní fáze nedospěla. Právě proto ani toto pochybení nemělo dopad do ústavně zaručených práv stěžovatele. Není úkolem Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti, aby k zásahovým ústavním stížnostem v každé jedné věci ve výroku nálezu deklaroval porušení procesních práv, která se však nemohla dotknout celkové ústavnosti řízení.

56. Ústavní soud proto ústavní stížnost zamítl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. května 2026

Lucie Dolanská Bányaiová
předsedkyně senátu